

Nieuwsbrief

Nederlands Heidendom

Jaargang 1, nummer 2, aug 2017

Nederlands Heidendom

Redactie: Axnot van Fivelgo, Boppo Grimmsma, Gijbsbrecht van Neyenrode, Arianne Rigter & Hobbes van Fiethite

Eala lezer,

Hierbij ontvang je het tweede exemplaar van de nieuwsbrief van *Nederlands Heidendom* (NH). Hopelijk is het eerste exemplaar je goed bevallen. Wil je de oude nieuwsbrieven nog eens bekijken, dan kun je ze terugvinden op: <http://nederlandsheidendom.net/teksten.html>.

In deze nieuwsbrief

Ten eerste een uitnodiging om deel te nemen aan onze rondreis door het Teutoburgerwoud van vrijdag 27 oktober tot en met zondag 29 oktober 2017. Als tweede geeft Roy ons een verslag van zijn bezoek aan de prehistorische houtcirkel: het 'ringheiligdom Pömmelte' in Saksen-Anhalt. Dit gereconstrueerde monument uit de late steentijd ligt in het midden van Duitsland. Ten derde volgt een boekverslag van Boppo over het opmerkelijke boekje *Im Namen des Wolfs* van de Zwitserse auteur Andreas Hebestreit uit 2013. Dit is een historisch/antropologisch/volkskundig onderzoek naar Keltische/Germaanse inwijdingsrituelen. Tot slot neemt Axnot de pen op. Hij filosofeert over de vraag die heidendommers zo nu en dan krijgen: "Geloof jij echt?"

Tot slot

Heb je zelf een artikel voor de nieuwsbrief, dan mag je ons dat ook mailen. Je kunt bijvoorbeeld een artikel schrijven over: boeken, recepten, planten- en dierenlore, volksgebruiken, heidendom en actualiteit, goden, mythen en riten.

Veel leesplezier en heidense groet van de redactie van de nieuwsbrief:
Arianne, Axnot, Boppo, Gijbsbrecht en Hobbes.

We nodigen je uit,

om eind oktober samen met ons een driedaagse heidense rondreis te maken door het Teutoburgerwoud, het Wiehengebirge en Lippe. Dit is het brongebied van Saksische geschiedenis, mythen en sagen.

De volgende zaken gaan we in ieder geval bezoeken:

- de *Varusslaglocatie bij Kalkriese (met museum)*;
- de *Wittekindenberg met de Wittekindsburcht*;
- het fabelachtig mooie uitzicht over de *Porta Westfalica* en de *Wezer*;
- de *Externsteine*;
- het *Hermannsdenkmal*.

Iedere locatie gaan we uitgebreid bezichtigen en we zullen heidense, historische en volkskundige wetenswaardigheden vertellen. Herman de Cherusk, Veleda en Widukind reizen in geest met ons mee.

Organisatorisch

Op vrijdagochtend 27 oktober zullen we gezamenlijk vanaf de parkeerplaats bij het treinstation in Zutphen vertrekken. We huren busjes voor 9 personen waarmee we de rondreis maken. Op zondagmiddag komen we weer aan bij het treinstation in Zutphen.

Details

- Van *vrijdagochtend 27 oktober* tot en met *zondagmiddag 29 oktober*.
- Vertrek en aankomst P-plaats station Zutphen.
- Twee overnachtingen in een hotelletje.
- Vaste kosten: tussen de 110 en 130 euro (huur busje en 2 overnachtingen in hotelletje + ontbijt).
- Voor eigen kosten: middag- en avondeten en drinken, entree musea.

Opgeven

Je kunt je opgeven door je aan te melden op ons forum (rondreis Teutoburgerwoud): <http://www.nederlandsheidendom.net/forum/index.php?topic=4790.0> of door een mail naar [grimmsma\(at\)live.nl](mailto:grimmsma(at)live.nl) te sturen.

Hopelijk tot ziens,
Boppo

Ringheiligdom Pömmelte

Door Roy

Met Pinksteren 2017 waren we weer eens in Duitsland en in die periode hebben we ook een stop ingepland in de buurt van Magdeburg. Daar is recentelijk namelijk een enorme houtcirkel gevonden.

Het 'Ringheiligdom Pömmelte' ligt in de buurt van Schönebeck, wat weer een klein stukje ten zuidoosten van Magdeburg ligt (zo'n 500 kilometer vanaf Utrecht).

In 2005 bleek er een cirkelvormige verkleuring in een veld te zitten, zichtbaar vanuit de lucht. Er werd onderzoek gedaan en er seck een houtcirkel van het iudnren, gestaan.

De houtcirkel lijkt op die van Goseck, die zo'n 130 kilometer recht naar het zuiden ligt en die eind vorige eeuw is ontdekt en gerestaureerd. Overigens is daar in de buurt ook de zonneschijf van Nebra gevonden. Goseck is een stuk kleiner dan Pömmelte (71 meter in doorsnee tegen 115), maar ook een stuk ouder (4800 v.o.j. tegen 2800 v.o.j.). Ter vergelijking: het oudste deel van Stonehenge is van 3100 v.o.j. en Stonehenge heeft een doorsnee van 100 meter. Net zoals Goseck en Stonehenge is Pömmelte gebouwd door verschillende bevolkingen en een aantal keer uitgebreid en (gedeeltelijk) vernield en aangepast. Wat ook voor alle drie de heiligdommen geldt, is dat de cirkels zo zijn opgesteld dat de zonne- en maanstanden te volgen zijn en ook hier is grote aandacht voor beide zonnestilstanden.

Wat aan Pömmelte bijzonder is, is dat in 2013 pas serieus een start is gemaakt met onderzoek en restauratie en dat in 2016 het gebied is opengesteld voor het publiek. Een enorm stuk land moest daarvoor worden aangekocht en afgegraven. De ringen moesten worden herbouwd, de ringwallen, geulen en gaten opnieuw gegraven. Er liggen betonplaten met afbeeldingen van wat er gevonden is (skeletten, potjes, enz.). Er is een weg naar toe aangelegd met een parkeerplaats. Rond de plek is een pad van groene glassplinters en met splinters van wit glas is aangegeven waar in de buurt boerderijen hebben gestaan. Die zijn indrukwekkend groot geweest! Ook is er een toren gebouwd zodat je de cirkel van bovenaf kunt bekijken.

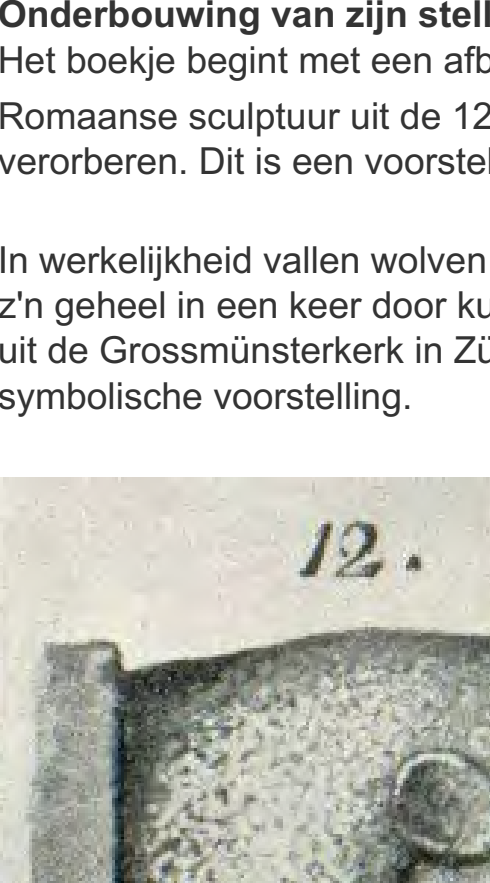
Het ringheiligdom is makkelijk te vinden, want hij staat van verre aangegeven en bij de parkeerplaats staan borden met informatie. Wat daar een beetje jammer aan is, is dat er Keltische termen worden gebruikt, terwijl we nog 2000 jaar voor de Hallstattperiode zitten. Een bijzonder zijn de vele schilderingen die te zien zijn: kleurige palen met inkepingen, een soort totempaalachtige versieringen en doodshoofdjes rond de ingang op het zuiden. De inspiratie daartoe zou opgedaan zijn bij archeologische vondsten uit dezelfde tijd in verschillende landen. Het geheel wekt de indruk dat er in korte tijd veel werk is verzet en dat er veel aan gelegen was de plek zo snel mogelijk toegankelijk te maken voor het publiek. Misschien iets te snel?

In het nabijgelegen Schönebeck is in het regionaal museum een leuke expositie ingericht rond het heiligdom. Vooral de interactieve vraagbaak is erg grappig. Een publicatie rond het heiligdom is – als ik dit schrijf – nog niet klaar en ook een makkelijk boek voor het grote publiek is er nog niet. Voorlopig ben je dus afhankelijk van het internet, of je gaat natuurlijk zelf kijken. In de buurt zijn ook nog wat steengraven en zelfs een heel klein hunebed te zien.

Duitsland heeft genoeg pleisterplaatsen voor heidenen en met Pömmelte heeft het er weer een hele mooie bij.

Boekbespreking: 'Im Namen des Wolfs', Andreas Hebestreit uit 2013

door Boppo

Im Namen des Wolfs, über keltische "rites de passages"
Het waren de titel en onderitel van dit boekje die mijn aandacht trokken: overgangsrutuelen in naam van de wolf; voor Germaanse streken is dit de vingerwijzing dat het gaat over de cultische initiatiefeesten van jongensbonden die aan Wodan/Odin gewijd werden.

Over dit specifieke onderwerp heb ik inmiddels aardig wat literatuur verzameld, maar een boekje toegespitst op de Kelten had ik nog niet. En dát trok mijn aandacht.

Een zoektocht op internet naar een recensie over het boek leverde niets op. Een beschrijving bij de uitgeverij 'LIT Verlag' leverde ook weinig inhoudelijke informatie op. Wel dat de auteur, Andreas Hebestreit, geboren in 1944, geen historicus is, maar een auteur en kunstschilder uit Zwitserland. Hij heeft

enkele andere publicaties op zijn naam staan, die als onderwerp hebben: de culturele en symbolische betekenis van kleuren.

Opmerkelijk eraf er zo weinig over het boekje op internet te vinden is. En de antecedenten van de auteur waren ook niet zo bijzonder dan het een koop rechtvaardige. Na een 'check' op 'GoogleBooks' van de inhoudsopgave besloot ik het boekje toch te bestellen. En na het gelezen te hebben, kan ik stellen dat het een echt opmerkelijk boekje is.

De 'wickerwolf' of de 'takkenwolf'

In twintig korte hoofdstukken in 124 bladzijden probeert de auteur, op wetenschappelijke wijze, aannemelijk te maken dat ...

de Kelten een 'wickerwolf' gebruikten voor het cultisch initiatieritueel van hun jongelingen.

De Kelten vluchten, volgens Hebestreit, van takken een reusachtige afschrikwekkende wolfskop met een openende muil. Deze 'takkenwolfskop' speelde een rol in het overgangsrutueel van jeugdige Kelten. De jongeling moest als begin van zijn ritueel tot manwording in de bek van deze wolf springen.

In zijn boek heeft de schrijver een tekening opgenomen van zijn voorstelling van zo'n 'wickerwolf'. (NB. De term 'wickerwolf' heb ik bedacht. De auteur gebruikt: "Der Wolf aus Weiden geflecht").

Een Keltische jongeling aan het begin van zijn manwordingsritueel staat voor de 'wickerwolf'.

Deze 'takkenwolftheorie' is nieuw voor mij. Ik ben in de literatuur nog nooit gezochte komen. Wel kende ik de 'wicker man', uit de bekende cultfilm *The Wicker Man* van Robin Hardy uit 1973. In de film wordt iemand levend verbrand in een grote pot uit gevlochten takken. Deze film is weer gebaseerd op Griekse en Romeinse overleveringen zoals de *De Bello Gallico* van Julius Caesar. De Romeinse keizer verwijst in zijn geschrift naar een manier van mensenofferen door de Galliërs. Daarbij bouwden de Kelten reusachtige poppen met ledematen (*simulacra* = afbeeldingen) van gevlochten takken. Deze werden vervolgens gevuld met mensen, die dan levend verbrand werden.

Hebestreit gaat ervan uit dat de Keltische mensenoffers op deze wijze niet voorkwamen, maar dat dit 'gruwelpropaganda' van de Grieken en Romeinen was. De gevlochten afbeeldingen die Caesar *simulacra* noemt, zouden echter wel degelijk bestaan hebben. Deze hadden volgens Hebestreit dan de vorm van een wolf. In zo'n *simulacra* werd dan een ritueel uitgevoerd waarbij een jongeling 'stierf' om als krijger herboren te worden.

Onderbouwing van zijn stelling

Het boekje begint met een afbeelding in de Grossmünsterkerk in Zürich in Zwitserland. Op deze Romaanse sculptuur uit de 12^e eeuw zijn twee wolven te zien die twee naakte mensen verorberen. Dit is een voorstelling die in de Romaanse beeldtraditie vaker schijnt voor te komen.

In zijn boekheid vallen wolven echter bijna nooit mensen aan, laat staan dat ze een persoon in 12 wel bij allen een keer door kunnen slikken, zoals het hier in de beeldtraditie staande afbeelding 12 uit de Grossmünsterkerk in Zürich doet. De wolvenfiguren die mensen verslonden, zijn dus een symbolische voorstelling.

De schrijver vraagt zich af of de betekenis van deze sculpturen wel in een christelijke context gezocht moet worden (een godsoordel; zondaars op de Jongste Dag worden door wolven verslonden) of dat de symboliek teruggrijpt op een oudere, althoutone heidense traditie. Hebestreit vindt de christelijke verklaringen voor de sculpturen van mensenverslindende wolven ongelofwaardig, en gaat uit van een veel oudere oorsprong.

De rest van zijn boek is een zoektocht naar bewijzen voor een alternatieve niet-christelijke verklaring van de mensenverslindende wolven. De auteur probeert zijn hypothese van een Keltische 'wickerwolf' te onderbouwen met bewijsmateriaal uit volkskundige, geschiedkundige, taalkundige, archeologische en literaire hoek. Een onvoorstelbare hoeveelheid onderwerpen passeert in dit kleine boekje de revue. Een kleine opsomming:

- Germaanse wolfsnamen;
- Germaanse jongensbonden en nachtelijke ommetochten;
- een Russische Sinterklaas die met een wolfsmeute optrekt;
- de hond en hondenkoppen in de Keltische traditie;
- reïncarnatie bij de Kelten;
- theatrale initiatierituelen;
- de hemel als vliechtwerk;
- Mercurius als Wodan;
- de Ysengrimus als bron voor heidense overgangsrutuelen;
- Isegrim; ijzernen masker en de wickerwolf;
- bisschoppen en abten en de wolf.

Ook is de tijdsperiode waar hij zijn gegevens uit selecteert, zeer groot: van de Indo-Germaanse tijd tot aan de middeleeuwen. De literatuurlijst is lang, en de belangrijkste auteurs op het gebied van Noordwest-Europese initiatierituelen staan ertussen, zoals: Eliade, Höfler, Kershaw, Meuli, Schurtz en Weiser.

Hierdoor biedt het boekje van Hebestreit zeer veel wetenswaardigheden, ook voor die lezer die zelf hoofdzakelijk met het Germaanse heidendom bezighoudt.

Mijn oordeel

Alhoewel de auteur een verhaal over 'Keltische' rituelen wil vertellen, komt een groot deel van zijn voorbeelden uit de Germaanse traditie. Dit is natuurlijk onvermijdelijk omdat er over het Germaanse heidendom veel meer bekend is dan over het Keltische. Soms vergeet de auteur echter aan te geven wanneer iets in zijn onderzoek herkomst heeft of een Keltische. Hij loopt hiermee het risico dat hij reits in zijn onderbouwing foutief invult. Zo kan iets wat bij de Germanen een gangbaar gebruik was, bij de Kelten volledig afwezig geweest zijn, en andersom.

Ik kan de onderbouwingen van Hebestreit voor een groot deel volgen. Of de Kelten daadwerkelijk een 'takkenwolf' bouwden en gebruikten, durf ik na het lezen van het boek niet met zekerheid te zeggen. Door de summier historische overleveringen kan de auteur zijn hypothese natuurlijk alleen maar 'aannemelijk' maken, en niet bewijzen.

Omdat de scope van het boek zo breed is, kan ik soms de rode draad van het onderzoek niet meer goed volgen. In dit opzicht lijkt het boek wel wat op *Noordwest-Europese mysteriën* van Farwerck.

Met zijn uitleg over de herkomst van het woord 'Isegrim' gaat de auteur mijns inziens veel te ver. Welke uitleg Hebestreit van het woord 'Isegrim' geeft? Dat verkap ik niet. Daarvoor moet je echt zelf het boekje gaan lezen. Ik raad het aan.

"Geloof jij echt?"

door Axnot

Het gebeurt regelmatig dat mensen aan ons heidenen vragen of we "echt geloven". Het antwoord hangt natuurlijk van verschillende factoren af: aan wie wordt de vraag gesteld en door wie, of aan de bui van degene die de vraag krijgt, en ook kan het liggen aan diens uitdrucksvaardigheid. Zo zijn er nog veel meer factoren te bedenken die van invloed zijn op het antwoord dat uiteindelijk al dan niet geformuleerd wordt.

Vraag je aan een van ons: "Ben je heiden?" dan krijg je een volmondig: "Ja", maar op de vraag: "Geloof je echt?" zal je eigenlijk nooit echt een direct en duidelijk antwoord krijgen. Dat is de ervaring, maar het is ook een beetje traditie geworden dat wij bij Nederlands Heidendom over het algemeen niet gauw het achtsterste van onze tong laten zien als het gaat om wat wij geloven. Vooral in de periode voor of tijdens de weekenden waarin wij belangrijke bijeenkomsten hebben met ceremoniën en rituelen, accepteren wij, of stellen wij naar elkaar toe, geen vraagstukken over geloven of niet geloven. Er zijn belangrijke redenen voor om dat niet te doen:

1. Je kunt nooit weten wat er zich allemaal beweegt wat we niet zien, horen, ruiken of voelen.
2. Door het wel te doen, zou je de magie in de beleving bij de rituelen en gebruiken kan anderen verloren kunnen laten gaan.

3. Bij onze gezamenlijke bezigheden is het ook niet nodig om het te doen. Wat wij samen doen valt bij allen even zeer serieus op. De opbouw van onze rituelen en gebruiken is en kan namelijk alleen geënt zijn op de (hypothetische) diepgelovige heiden. Als we dat niet op die manier doen, zouden we zomaar wat doen, betekenisloos bezig zijn, en zouden wij ons bestaanrecht opheffen.

Forum Nederlands Heidendom

Facebook pagina Ned Heidendom

Website pagina Ned Heidendom

Deze e-mail is verstuurd aan {{email}}. • Als u geen nieuwsbrief meer wilt ontvangen, kunt u zich [hier afmelden](#). • Voor een goede ontvangst voegt u hobbes@qoobeer.nl toe aan uw adresboek.

